ضرورت استفاده از فضای مجازی در راستای جهاد تبیین

آیت‌الله محسن فقیهی

بدون تردید جهاد تبیین یکی از نیازهای اساسی امروز جامعه است و در این میان حوزه‌های علمیه همواره به عنوان متولی اصلی و مرجع رسمی تبیین ارزش‌ها و تثبیت باورهای دینی در جامعه به حساب می‌آیند و علمای بزرگ شیعی برای در امان ماندنِ حقایق ناب اسلامی از تحریف و تقطیع و...، زحمات فراوانی متحمّل شده‌اند تا جایی‌که با تحمل رنج‌ها و مرارت‌های بسیاری توانسته‌اند آن دست‌آوردها را به روش درست و بیانی صادق روایت و تبیین نمایند؛ بر همین اساس، نقش و جایگاه حوزه‌های علمیه و روحانیت در مسئله جهاد تبیین، در گفت‌وگو با آیت‌الله محسن فقیهی، مورد بحث و بررسی قرار گرفته است.

▫ با توجه به هجمه‌های گسترده دشمنان علیه مبانی اسلام و انقلاب، نقش حوزه‌های علمیه و روحانیت در خنثی‌سازی این هجمه‌ها و توطئه‌ها چیست و در چه زمینه‌ها و بسترهایی می‌تواند این نقش را ایفا کند؟

• روحانیت برای خنثی‌سازی شبهات دشمن، اولاً باید بیش از پیش خود را به سلاح علم تجهیز کند؛ چرا که اگر علم کافی نداشته باشد، نمی‌تواند از مبانی دینی دفاع کند. مخصوصاً که شبهه‌کنندگان گاهی از افراد اهل علم هستند و شخصی می‌تواند به آنها پاسخ دهد که از جهت علمی مسلط باشد و متوجه مغالطات کلام آنها بشود. ثانیاً روحانیت بعد از کسب علم باید به موضوعات اطلاع کافی داشته باشد. مثلاً بداند کشور ایران در طول این سال‌های پس از انقلاب چه پیشرفت‌هایی داشته و در چه زمینه‌هایی رشد کرده و در چه زمینه‌هایی مشکل دارد. اگر به این موارد علم نداشته باشد، امکان دفاع نخواهد داشت. ثالثاً روحانیت بعد از تسلط علمی و بعد از علم به موضوعات، باید به میان مردم رفته و آنها را با زبان نرم قانع کند. یعنی با بیان شیوا و روان و استدلالی و با ضمیمه اخلاق نیکو از مبانی دینی دفاع کرده و با تبیین دست‌آوردهای انقلاب، آنها را به آینده امیدوار کند. البته باید به این نکته نیز توجه کرد که نباید در تعریف و تمجید از انقلاب زیاده‌روی کرد؛ یعنی اگر واقعا در بعضی جاها مشکل وجود دارد صادقانه بگوییم مشکل وجود دارد. در غیر این صورت با توجه به واضح بودن برخی مشکلات، مردم احساس خواهند کرد ما در صدد توجیه هستیم و این باعث می‌شود سخنان ما مقبول واقع نشود.

رابعاً روحانیت علاوه بر این کارها باید از لحاظ رسانه‌ای نیز قوی عمل کند؛ زیرا گاهی شبهه دشمن در سطح وسیعی پخش می‌شود ولی پاسخ آن، به صورت محدود داده می‌شود و افراد زیادی شبهه را می‌شنوند ولی پاسخ را دریافت نمی‌کنند که این نیاز به کار رسانه‌ای قوی دارد.

▫ موفقیت در جهاد تبیین به چه پیش‌نیازها و الزاماتی نیاز دارد؟ حوزه برای ورود به میدان جهاد تبیین باید مجهز به چه ابزار، امکانات و استعدادهایی باشد؟

• اولاً تسلط علمی نیاز دارد چون برخی شبهات از سوی عالمان است و با مبانی علمی همراه است که طبیعتاً پاسخ به آنها تسلط علمی نیاز دارد. ثانیاً اطلاع از موضوعات و دست‌آوردهای انقلاب، چون برای پاسخ به برخی شبهات نیاز است که از دست‌آوردها اطلاع داشت تا بتوان به شبهه جواب داد. مثلا وقتی شخصی می‌گوید انقلاب کاری نکرده است یا اینکه می‌گوید موشک چه فایده ای دارد، با اطلاع دقیق از دست‌آوردهای نظام و با اطلاع از میزان بازدارندگی موشک‌ها از حمله دشمن، می‌توان به این شبهه پاسخ داد. در این زمینه خوب است که گاهی طلاب را برای بازدید از برخی دست‌آوردها ببرند تا از نزدیک با پیشرفت‌های کشور آشنا شوند. ثالثاً از جهت رسانه‌ای باید قوی باشیم؛ چون امکان دارد بهترین جواب را داشته باشیم ولی نتوانیم آن را به دست مخاطبین برسانیم و یا اینکه به صورت ضعیف برسانیم که این موجب تقویت شبهه می‌شود.

▫ رمز موفقیت در جهاد تبیین چیست؟

• رمز موفقیت اولاً صدق نیت است. واقعا نیت الهی باشد و در راستای حفظ دین مردم از حکومت اسلامی دفاع کنیم. ثانیاً تلاش مستمر و جهادی لازم است؛ یعنی واقعاً هر کاری از دستمان بر می‌آید انجام دهیم و خستگی‌ناپذیر کار کنیم. ثالثاً مراقب باشیم گرفتار مبالغه نشویم. اگر در تبیین دست‌آوردها بخواهیم مبالغه کنیم و بیش از آنچه هست بگوییم، مردم نسبت به موارد درست نیز شک می‌کنند و این اثر معکوس دارد. باید هرجا واقعا مشکلی وجود دارد صادقانه بگوییم و در صدد حل آن مشکل برآییم.

رابعاً، با توجه به اینکه نقطه ثقل کار دشمن بحث اقتصادی است و با برهم زدن بازار ارز و ایجاد تحریم و... موجب آشفتگی در بازار کشور شده است، اولویت ما باید بحث اقتصادی باشد. اگر بتوانیم در جهت اقتصادی، کشور را پیش ببریم و پاسخ مناسبی برای شبهات داشته باشیم، بسیاری از شبهات حل می‌شود. چون شبهات علمی مربوط به افراد خاصی است ولی بحث اقتصادی و گرانی و کاهش ارزش پول ملی، چیزی است که تمام مردم آن را لمس می‌کنند. در نتیجه این مسأله باید در اولویت باشد.

▫ مبانی قرآنی و روایی بر ضرورت جهاد تبیین چیست؟ و ترکیب واژه «جهاد» با موضوع «تبیین»، چه معنا و مفهومی را در پی دارد؟

• خداوند متعال در آیه ۱۵۹ سوره مبارکه بقره می‌فرماید: ﴿إِنَّ الَّذِينَ يَكْتُمُونَ ما أَنْزَلْنا مِنَ الْبَيِّناتِ وَ الْهُدى مِنْ بَعْدِ ما بَيَّنَّاهُ لِلنَّاسِ فِي الْكِتابِ أُولئِكَ يَلْعَنُهُمُ اللهُ وَ يَلْعَنُهُمُ اللاَّعِنُون﴾ این آیه اشاره به کسانی دارد که با وجود اطلاع از مشخصات پیامبر ﷺ و یافتن نشانه‌های صدق نبوت او، آن را کتمان کرده و برای مردم بیان نکردند که خداوند لعنت خود و همه لعن کنندگان را برای آنها قرار داده است. این آیه اختصاصی به مورد یاد شده ندارد و مفهوم گسترده‌ای دارد. اگر کسی با وجود اطلاع از دست‌آوردهای انقلاب و علم به حقانیت آن، محاسن انقلاب را نگوید و آن را کتمان کند، مشمول لعن خواهد بود. این آیه می‌تواند یک مبنای قرآنی باشد؛ البته آیات دیگری نیز با این مضمون داریم.

اما از جهت روایی، امیرالمؤمنین علیه‌السلام در خطبه ۵۰ نهج‌البلاغه می‌فرماید: «إِنَّمَا بَدْءُ وُقُوعِ الْفِتَنِ أَهْوَاءٌ تُتَّبَعُ وَ أَحْكَامٌ تُبْتَدَعُ يُخَالَفُ فِيهَا كِتَابُ اللهِ وَ يَتَوَلَّى عَلَيْهَا رِجَالٌ رِجَالًا عَلَى غَيْرِ دِينِ اللهِ فَلَوْ أَنَّ الْبَاطِلَ خَلَصَ مِنْ مِزَاجِ الْحَقِّ لَمْ يَخْفَ عَلَى الْمُرْتَادِينَ وَ لَوْ أَنَّ الْحَقَّ خَلَصَ مِنْ لَبْسِ الْبَاطِلِ انْقَطَعَتْ عَنْهُ أَلْسُنُ الْمُعَانِدِينَ وَ لَكِنْ يُؤْخَذُ مِنْ هَذَا ضِغْثٌ وَ مِنْ هَذَا ضِغْثٌ فَيُمْزَجَانِ فَهُنَالِكَ يَسْتَوْلِي الشَّيْطَانُ عَلَى أَوْلِيَائِهِ وَ يَنْجُو الَّذِينَ سَبَقَتْ لَهُمْ مِنَ اللهِ الْحُسْنى»

ترجمه: «همانا ابتدای ظهور فتنه‌ها هواهایی است که پیروی می‌شود، و احکامی که در چهره بدعت خودنمایی می‌کند. در این فتنه‌ها و احکام با کتاب خدا مخالفت می‌شود، و مردانی مردان دیگر را بر غیر دین خدا یاری و پیروی می‌نمایند. اگر باطل از آمیزش با حق خالص می‌شد راه بر حق‌جویان پوشیده نمی‌ماند و اگر حق در پوشش باطل پنهان نمی‌گشت، زبان دشمنان یاوه‌گو از آن قطع می‌گشت. ولی پاره‌ای از حق و پاره‌ای از باطل فراهم شده و در هم آمیخته می‌شود، در این وقت شیطان بر دوستانش مسلط می‌شود، و آنان که لطف حق شامل‌شان شده نجات می‌یابند..» (ترجمه انصاریان)

از این روایت به‌خوبی مشخص است که منشأ فتنه، آمیختگی حق با باطل است، کاری که شبهه‌افکنان انجام می‌دهند و از کاه، کوه می‌سازند. برخی با دیدن یک مشکل در گوشه‌ای از کشور، آن را طوری وانمود می‌کنند که گویا بحران بزرگی در کشور به وجود آمده است. پس مخلوط شدن حق با باطل می‌تواند منشأ فتنه شود و طبیعتا برای رفع این فتنه باید با تبیین درست، حق و باطل را از هم جدا کرد تا موجب شبهه نشود.

اما درباره ترکیب واژه جهاد و تبیین نیز باید گفت: معنای هر یک از این دو به‌تنهایی مشخص است و وقتی در کنار هم قرار می‌گیرند یعنی باید این تبیین را به صورت جهادی انجام داد و با همه تلاش وارد شد. نباید این کار حالت اداری و رفع تکلیفی داشته باشد بلکه باید حالت جهادی داشته باشد.

▫ به نظر حضرت‌عالی آسیب‌ها و موانع احتمالی موجود در سر راه تحقق حداکثری «جهاد تبیین» چیست؟

• یکی از موانع تحقق جهاد تبیین عدم اعتقاد است؛ یعنی وقتی شخصی خودش هنوز در حقانیت این انقلاب شک دارد و با دیدن برخی مشکلات اقتصادی به تردید افتاده باشد، دیگر نمی‌توان انتظار داشت جهاد تبیین کند. مانع دوم، وجود مشکلات اقتصادی است یعنی الان شرایط به‌گونه‌ای است که اگر در هر زمینه‌ای هم بهترین دفاع را از انقلاب داشته باشیم، معمولا طرف مقابل با استناد به قیمت ارز و بی‌ثباتی بازار، انقلاب را متهم به ناکارآمدی می‌کند. مانع سوم نیز عدم درک ضرورت جهاد تبیین است؛ یعنی ممکن است برخی خودشان اعتقاد به انقلاب هم داشته باشند ولی ضرورت جهاد تبیین را درک نکرده باشند که این موجب عدم اقدام در این زمینه می‌شود.

▫ نقش جامعه مدرسین حوزه علمیه قم و اعضای محترم آن، در جهاد تبیین چیست؟

• جامعه مدرسین باید هنگام بروز اتفاقات، واکنش به‌موقع و مناسب داشته باشد و به دفاع از ارزش‌های انقلاب بپردازد. همچنین اعضای جامعه مدرسین با توجه به اینکه هر کدام از آنها از اساتید بزرگ حوزه علمیه هستند و در جامعه از مقبولیت برخوردارند، بهتر است هر کدام از آنها علاوه بر اینکه شاگردانشان و اطرافیانشان را به جهاد تبیین تشویق می‌کنند، خودشان نیز به این مهم اقدام نمایند تا هم موجب تشویق سایرین گردد و هم اینکه بیان آنها گاهی اثری دارد که در بیان شخص دیگر شاید نباشد. یعنی مردم وقتی ببینند عالم بزرگ شهرشان موضعی گرفته، اعتماد بیشتری پیدا می‌کنند و دلگرم می‌شوند.

▫ با توجه به فرصت‌ها و تهدیدهای فضای مجازی، بایسته‌ها و ضرورت‌های حضور روحانیت در این فضا چیست؟

• با پیشرفت تکنولوژی و دست‌آوردهای نوین فن‌آوری، نوع ارتباط اجتماعی بشر نیز گونه‌های مختلفی را تجربه می‌کند و گاهی این نوع از روابط بر گونه‌های سابق و سنّتی غلبه می‌یابد. خلقت بشر به‌گونه‌ای است که نیازمند روابط اجتماعی است؛ از این‌رو سعی دارد که ایجاد این روابط را در قالبی راحت، جذاب و تأثیرگذار داشته باشد. فضای مجازی بسیاری از دشواری‌های فضای بیرونی مانند فاصله مکانی را از بین برده و دسترسی افراد به سایر انسان‌ها و اطلاعات را در کمترین زمان و هزینه فراهم کرده است.

• فضای مجازی نیز مانند هر نوع رابطه اجتماعی یا کسب اطلاعات، ثمرات و آفاتی دارد که می‌تواند در ایجاد ایمان، فرهنگ، اقتصاد، سیاست و ... تأثیر مثبت یا منفی داشته باشد. هر کدام از این ابعاد در زندگی انسان، باعث سعادت یا شقاوت او در دنیا و آخرت است. هدف خداوند متعال از ارسال رسل و انزال کتب، هدایت بشر در تمام زندگی برای رسیدن به کمال و سعادت است. در عصر حاضر، عالمان دینی، وارثان انبیای الهی هستند که باید همچون چراغی، مسیر حرکت را برای بشریت روشن کنند تا در تاریکی گمراهی به تباهی کشیده نشوند.

• همگام با رشد فن‌آوری و شکل‌گیری گونه‌های جدید ارتباطی، ضروری است که عالمان دینی نیز با فراگیری مهارت‌های نوین، برای عمل به رسالت الهی، خود را برای آگاهی‌بخشی، رفع جهالت و مقابله با اندیشه‌های گمراهی‌بخش، روزآمد کنند. اگر روحانیت در این فضا حضوری نداشته باشد، گروه بزرگی از مخاطبان به‌ویژه نسل جدید را از دست داده و به‌یقین لشکر باطل، محیط را برای جولان خود خالی از مبارز می‌یابد و جامعه انسانی را به انحراف خواهد برد. در این صورت است که ناحق، حق جلوه داده می‌شود و اعتقاد و ایمان آسمانی، جای خود را به انحرافات و خرافات شیطانی خواهد داد.

▫ آیا ورود به عرصه تبلیغ در فضای مجازی و نقش‌آفرینی در آن، به کارکرد اصلی روحانیت در تبلیغ چهره به چهره و حضور در محافل و محیط‌های اجتماعی، آسیب نمی‌رساند؟

• محیط اجتماعی می‌تواند مصادیق متفاوتی داشته باشد که یکی از آن‌ها فضای بیرونی و سنّتی است؛ پیشرفت فن‌آوری، محیط‌های جدید اجتماعی را ایجاد می‌کند تا بتواند به آسانی افراد با یکدیگر ارتباط بگیرند یا اطلاعات خود را افزایش دهند.

• اینکه کارکرد اصلی روحانیت را منحصر در فضای بیرونی کنیم، ما را از رسالت روحانیت دور می‌کند. روحانیت وظیفه دارد که مردم را برای رسیدن به صراط مستقیم هدایت کند؛ برای این مهم نیاز است که با جامعه، ارتباط داشته باشد. هرجایی که جامعه وجود دارد و ابعاد زندگی انسان مانند معتقدات، فرهنگ‌ها، سیاسات و ... شکل می‌گیرد، حضور روحانیت نیز برای جهت‌دهی، ضروری است؛ خواه فضای مجازی باشد یا فضای بیرونی.

• در عصر حاضر، فضای مجازی چنان با زندگی انسان‌ها عجین شده که زندگی بدون آن مشکل خواهد بود. اکنون فضای مجازی، جنبه حقیقی به خود گرفته و گاه تأثیرش بر زندگی افراد بیشتر از فضای بیرونی است؛ بنابراین یکی از کارکردهای اصلی روحانیت تبلیغ فردبه‌فرد در فضای مجازی و حضور در محافل و اجتماعات مجازی است تا عرصه را برای دشمن، خالی نگذارد. گاه نیاز است که روحانیت با روش‌های سنتی، دین اسلام را تبلیغ کند و گاه نیاز است که با شیوه‌های نوین با گروه دیگری از مخاطبان، ارتباط داشته باشد و تبلیغ نماید.

▫ از چه آیات و روایاتی می‌توان وجوب شرعی حضور جبهه انقلاب و به‌طور خاص حوزه‌های علمیه را در فضای مجازی استنباط کرد؟

• عصر حاضر شاهد جنگی به‌مراتب شدیدتر، سخت‌تر و پیچیده‌تر میان لشکریان حق و لشکریان شیطان است. در هر جنگی علاوه بر اینکه جنگ‌آوران باید ورزیده باشند، باید اسلحه و ابزار جنگی مناسب را نیز برای مقابله با دشمن داشته باشند. اگر این ابزار ضعیف باشد، مبارز محکوم به شکست است. این ضرورت ایجاب می‌کند که خود را در مقابل دشمن به روزآمدترین تجهیزات مجهز کنیم تا بتوانیم در میدان جنگ پیروز باشیم. به همین دلیل است که خداوند متعال در آیه ۶۰ سوره انفال ما را به این آمادگی امر می‌کند و می‌فرماید: ﴿وَأَعِدُّوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ وَمِنْ رِبَاطِ الْخَيلِ تُرْهِبُونَ بِهِ عَدُوَّ اللهِ وَعَدُوَّكُمْ﴾. عالم دینی نه‌تنها باید دانش خود را افزایش دهد بلکه باید بتواند با استفاده از شیوه‌های گوناگون و در قالب‌های متفاوت، دانش خود را به‌گونه‌ای بیان و تبلیغ کند که جامعه هدف، پذیرای آن باشد.

• ورد به چنین میدان مبارزه‌ای نیازمند آشنایی دقیق به آن است؛ از این‌رو نیاز است که مبلّغان این عرصه، به نکاتی توجه جدّی داشته باشند:

الف) تهذیب و تقوا: داشتن تهذیب و تقوای مناسب برای ورود به هر فضای تبلیغی برای مبلّغ ضروری است. اگر مبلغ از تهذیب کافی برخوردار نباشد، با حضور در فضای گسترده مجازی ممکن است مقهور شود و از تفکرات و محتوای نامناسب موجود، متأثّر شود؛ بنابراین نخستین شرط ورود به چنین فضایی، تهذیب و مراقبه مدام است. کسی که خود مهذّب نباشد، نمی‌تواند دیگران را به صراط مستقیم هدایت کند.

ب) بصیرت: عالم دینی باید بصیرت را در خود افزایش دهد تا بتواند با آگاهی و شناخت، در فضای مجازی قدم بگذارد و با دشمن مقابله کند.

ج) سواد رسانه‌ای: شناخت ابزار، کارکردهای آن و شیوه‌های تأثیرگذاری در فضای مجازی برای هر مبلّغ دینی، ضروری است. اگر سواد بازخوانی مفاهیم و استفاده از این فضا وجود داشته باشد، می‌توان حربه‌های دشمن را شناخت و بهترین و بیشترین تأثیر را بر مخاطب داشت.

▫ با توجه به رویکرد حوزه در سال‌های اخیر، مبنی بر حضور مؤثر در فضای مجازی، و همچنین لزوم آشنایی طلاب با این فضا جهت نقش‌آفرینی در آن، نظر شما در خصوص وارد کردن برخی سرفصل‌های آموزشی مرتبط با فضای مجازی و سواد رسانه‌ای، در دروس عمومی حوزه چیست؟

• آموزش در حوزه‌های علمیه، مقتضیاتی دارد که تغییر در آن ممکن است تأثیرات نامناسبی داشته باشد که نیازمند احتیاط و بررسی دقیق است. از طرفی اهداف و چشم‌انداز آینده هرکدام از طلاب بر اساس استعداد و علاقه‌ها متفاوت است؛ ازاین‌رو تشویق آنان به فراگیری این دانش‌ها و ایجاد فضای یادگیری، بسیار مفید است؛ اما لزوم آن به‌عنوان ماده درسی شاید تأثیر خوبی نداشته باشد. اگر کاری کارشناسی نشود و بخواهد بر اساس آزمون و خطا باشد، ممکن است آثار جبران‌ناپذیر داشته باشد؛ بنابراین بررسی دقیق و کارشناسی آن ضروری است.

جهادتبیین و رسالت حوزه‌های علمیه

آیت‌الله محمدرضا آشتیانی

با روی‌آوردن مردم به فضاهای مجازی وحضور مبلغان دینی در این فضا، نقش و جایگاه حوزه‌های علمیه بیش از پیش احساس می‌شود. ضرورت توجه به این مهم، در گفت‌وگو با آیت‌الله آشتیانی مورد نقد و بررسی قرار گرفته است.

• راهبری حوزه‌ها در فضای مجازی

فضای مجازی امروزه بخشی از واقعیت زندگی انسان است و باید گفت بخش مهم و تأثیرگذاری هم هست. نادیده گرفتن این واقعیت یک خطای راهبردی است. پذیرش این مسأله و شناخت صحیح از آن و برنامه‌ریزی برای به حداقل رساندن آسیب‌ها و استفاده حداکثری برای بهره‌گیری از آن در جهت پاسخگویی به سؤالات و شبهات از وظایف حوزه است.

تحولات سریع و گسترده در فضای مجازی و گره خوردن مسائل زندگی با آن، می‌طلبد که حوزه علمیه هم امکانات خود را در این جهت بسیج نماید و هم‌چنین تمام نهادها و امکانات فرهنگی کشور را در جهت بهره‌گیری از این فرصت و مقابله با آسیب‌های آن راهبری کند.

• وظیفه روحانیت در جهت آگاهی بخشیدن به جوان امروز

حوزه باید با تربیت طلاب جامع‌الاطراف (سواد حوزوی، معنویت و اخلاق به عنوان اصلی‌ترین ویژگی یک روحانی تراز) زمینه را برای انجام کار تخصصی در مورد جوانان فراهم نماید. یعنی روحانیان فاضل و مهذب با شناخت ویژگی‌های نوجوانان و جوانان پاسخ سؤالات آنان را از منابع دینی استخراج و با زبان قابل فهم جوان امروزی، در اختیار او قرار دهند.

با توجه به روحیه پرسش‌گری و حقیقت‌جویی جوانان، اگر معارف ناب با ادبیات مناسب عرضه شود، قطعاً جوانان طالب آن بوده و آن را خواهند پذیرفت.

• بهره‌گیری از انواع رسانه‌ها در جهاد تبیین

فلسفه وجودی و رسالت ذاتی حوزه‌های علمیه، تبیین و ترویج معارف دینی است و علمای دین به تناسب جایگاه وراثت انبیاء، عهده‌دار وظیفه روشنگری نسبت به آموزه‌های الهی برای مردم هستند.

از طرفی هم باید توجه داشت که وقتی دشمنان بخش‌هایی از معارف را مورد توجه و حمله خاص قرار می‌دهند، طبیعی است که باید تلاش تبیینی مبلغان دین معطوف به همان بخش باشد که این دقیقاً همان جهاد است. در عین‌حال که در مفهوم جهاد نوعی تلاش مستمر و خستگی‌ناپذیر همراه با مشقت و صبر نیز وجود دارد.

در حال حاضر و با شرایط فرهنگی حاکم بر جهان و تلاش بی‌وقفه دشمنان معاند نظام برای سیاه‌نمایی آموزه‌های الهی و ایجاد شبهه در بدیهی‌ترین مطالب، حوزه‌های علمیه می‌بایست توطئه‌های معاندان و اهداف و ابزارهای آنان را دقیقاً شناسایی و پاسخ‌های محققانه و عمیق فراهم نموده و با روشن‌ترین و قابل فهم‌ترین بیان با بهره‌گیری از انواع رسانه‌های امروزی، آن را به گوش مخاطبان برسانند. از طرفی هم، چون دشمنان تلاش کرده‌اند سخن حوزویان را از مقبولیت و حجیت بیاندازند، لازم است علماء و مبلغان با بهره‌گیری از مهارت‌های تبلیغی و با رعایت اصول اخلاقی و نیز یاری گرفتن از قدرت معنوی به مردم نزدیک شده و با شرح صدر و تحمل دشواری‌ها این معارف را به گوش همگان برسانند و مردم را در این جنگ نابرابر یاری کرده و مانع از لغزش و انحراف آنان شوند.

مهم‌ترین آسیب‌ها و موانع احتمالی در عرصه جهاد تبیین عبارتند از:

۱. نشناختن توطئه‌ها و عدم شناخت مسأله؛
۲. عدم تعمق در آماده‌سازی پاسخ شبهات؛
۳. تأخیر در ارائه مطالب؛
۴. عدم درک شرایط جنگی و غفلت از تلاش جهادی؛
۵. ترک وظیفه و امید بستن به این‌که دیگران باید کاری کنند؛
۶. بهانه‌تراشی و دنبال بودجه و امکانات کذایی بودن؛
۷. بهره نبردن از رسانه‌های روز؛
۸. تعجیل غیرمعقول و شتاب‌زدگی و بی‌برنامه‌گی در مقابله با جنگ دشمنان دینی.

• جامعه مدرسین راهبر اصلی جریان جهاد تبیین

با توجه به جایگاه جامعه مدرسین و نیز حضور شخصیت‌های برجسته حوزوی در این نهاد، به نظر می‌رسد راهبری اصلی جریان جهاد تبیین به عهده جامعه مدرسین است که البته باید از فرصت شورای عالی حوزه و مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه و نظایر آن برای برنامه‌ریزی کلان در جهت انجام جهاد تبیین بهره‌گیری شود.

البته مطالبه‌گری از نهادهای فرهنگی نیز از راهکارهای مؤثری است که جامعه مدرسین می‌تواند از آن کمک بگیرد.